

LUONNOS

Kiinteistön haltijan järjestämän
sekajätteenkuljetuksen tarkastelu
Hankasalmen ja Pihtiputaan kunnissa sekä Vii-
tasaaren kaupungissa

xx.xx.2022

SISÄLLYS

MÄÄRITELMÄT.....	4
1 JOHDANTO.....	5
1.1 Selvitystyön taustaa.....	5
1.2 Tarkasteltava alue.....	5
1.3 Kiinteistöittaisen jätteenkuljetuksen järjestäminen	5
1.4 Kuljetusjärjestelmästä päättäminen	6
1.4.1 Jätelain edellytykset kiinteistön haltijan järjestämälle jätteenkuljetukselle.....	7
1.5 Nykyinen jätteenkuljetusjärjestelmä.....	7
1.5.1 Hankasalmi	8
1.5.2 Pihtipudas ja Viitasaari	8
1.6 Käytetyt tausta-aineistot	8
1.6.1 Hankasalmi	8
1.6.2 Pihtipudas ja Viitasaari	9
2 TARKASTELTAVAN ALUEEN KULJETUSOLOSUHTEET	10
2.1 Alueen ominaisuudet – väestö, asukastiheys ja kiinteistömäärät	10
2.1.1 Hankasalmi	10
2.1.2 Pihtipudas	12
2.1.3 Viitasaari	12
2.2 Jätehuoltomääräysten velvoitteet	12
2.2.1 Hankasalmi	12
2.2.2 Pihtipudas ja Viitasaari	13
2.3 Jättemäärät	13
2.3.1 Hankasalmi	13
2.3.2 Pihtipudas ja Viitasaari	13
3 JÄTELAIN EDELLYTYSTEN TÄYTTYMISEN TARKASTELU	15
3.1 Alueella on tarjolla jätteen kuljetuspalveluja kattavasti ja luotettavasti sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin.	15
3.1.1 Kuljetuspalveluiden kattavuus ja luotettavuus	15
3.1.2 Palvelun kohtuullisuus ja syrjimättömyys	16
3.1.3 Hintavertailu	17

3.1.4 Maksujen perintä ja maksuvaikeudet	17
3.2 Jätteenkuljetus edistää jätehuollon yleistä toimivuutta kunnassa, tukee jätehuollon alueellista kehittämistä eikä aiheuta vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle	18
3.2.1 Jätehuollon yleinen toimivuus kunnassa – jätehuoltomääräysten noudattaminen	18
3.2.2 Vaikutukset alueelliseen kehittämiseen	20
3.2.3 Vaikutukset ympäristöön.....	21
3.3 Päätöksen vaikutukset arvioidaan kokonaisuutena myönteisiksi ottaen erityisesti huomioon vaikutukset kotitalouksien asemaan sekä yritysten ja viranomaisten toimintaan	22
3.3.1 Vaikutukset kotitalouksien asemaan.....	22
3.3.2 Vaikutukset yritysten asemaan	23
3.3.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	23
4 YHTEENVETO	25
LÄHTEET	27

MÄÄRITELMÄT

Tässä selvityksessä tarkoitetaan

Asumisessa syntyvällä jätteellä kaikkea vakinaisessa asunnossa, vapaa-ajanasunnossa, asuntolassa ja muussa asumisessa syntyvää jätettä sen lajista, laadusta ja määrästä riippumatta.

Kiinteistöittäisellä jätteenkuljetuksella kunnan tai kiinteistön haltijan järjestämää jätteenkuljetusta, jossa jätelajit noude-
taan kiinteistölle sijoitetusta keräyspisteestä tai kahden tai useamman kiinteistön yhteiskeräyspisteestä.

Kiinteistön haltijan järjestämällä jätteenkuljetuksella kiinteistöittäistä jätteenkuljetusta, jossa kiinteistön haltija vastaa
jätteenkuljetuksen hankkimisesta sopimalla asiasta yksityisen jätteenkuljetusyrityksen kanssa jätehuoltomääräysten
mukaisesti.

Kunnan järjestämällä jätteenkuljetuksella kiinteistöittäistä jätteenkuljetusta, jossa kunnallinen jäteyhtiö, Sammakkokan-
gas Oy, vastaa seka- ja biojätteenkuljetuksen kilpailuttamisesta sekä tilaamisesta noutamaan jätteet kiinteistöiltä jäte-
huoltomääräysten mukaisesti.

Kunnan jätehuoltojärjestelmällä kunnan järjestämän jätehuollon kokonaisuutta, jonka kautta kunta huolehtii kunnallisen
yhdyskuntajätehuollon piiriin kuuluvista jätteistä. Kunnan jätehuoltojärjestelmä koostuu keräys- ja vastaanottopisteistä,
kiinteistöittäisestä jätteenkuljetuksesta sekä jätteiden käsittelystä.

Kunnan vastuulle kuuluvalla jätteellä asumisessa syntyvää jätettä, kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvää yhdys-
kuntajätettä sekä liikehuoneistolla syntyvää yhdyskuntajätettä, joka kerätään yhdessä asumisen tai kunnan toiminnoissa
syntyvien jätteiden kanssa.

Rinki Oy:llä suomen pakkausjätteen tuottajien yhteisö. Pakkausten tuottajavastuu koskee yrityksiä, jotka pakkaavat, pak-
kauttavat tai maahantuovat pakattuja tuotteita Suomen markkinoille tai myyvät etäkaupalla suoraan käyttäjille Suo-
meen pakattuja tuotteita ja joiden liikevaihto on vähintään yksi miljoona euroa.

Tuottajien vastuun alaisella jätteellä pakkausjätteitä (kartonki, lasi, muovi, pienmetalli), joista tuottajat eli tuotteen maa-
hantuojat ja pakkausten valmistajat vastaavat.

1 JOHDANTO

1.1 Selvitystyön taustaa

Pohjoisessa Keski-Suomessa kunnallisena jäteyhtiönä toimii Sammakkokangas Oy. Yhtiön osakaskuntia ovat Hankasalmi, Kannonkoski, Karstula, Kinnula, Kivijärvi, Multia, Pihtipudas, Petäjävesi, Saarijärvi, Uurainen, Viitasaari ja Äänekoski. Jätelain 23 §:n mukaisena alueen yhteisenä jätehuoltoviranomaisena toimii Sydän-Suomen jätelautakunta. Jätelautakunnan tehtäviin kuuluu mm. jätehuoltomääräyksistä, jätetaksasta ja jätteenkuljetusjärjestelmästä päättäminen.

Nykyiseen jätelakiin (646/2011) on tehty muutos, joka on astunut voimaan 19.7.2021. Sen mukaan kunnan, jossa on kiinteistön haltijan järjestämä sekajätteenkuljetus, tulee tarkastella täyttääkö käytössä ollut järjestelmä jätelain 37 §:n edellytykset. Sekajätteen kuljetuksen lakkaamisesta tehdään valituskelpoinen päätös.

Jätelain 37 §:n 3 momentin mukaisesti jätehuoltoviranomaisen on kuljetusjärjestelmäpäätöksen tehtyään säännöllisesti seurattava ja valvottava jätelain mukaisten edellytysten täyttymistä ja tarvittaessa muutettava päätöstä, jos lain edellytykset eivät täyty. Päätöksen muuttamiseen sovelletaan samoja menettelyjä ja edellytyksiä kuin muutettavan päätöksen valmistelussa.

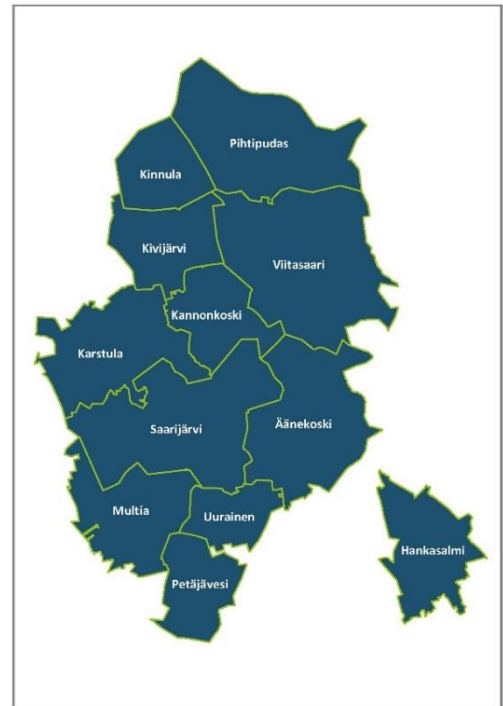
1.2 Tarkasteltava alue

Jätteenkuljetusjärjestelmätarkastelu koskee Sydän-Suomen jätelautakunnan alueella Hankasalmen ja Pihtiputaan kuntaa sekä Viitasaaren kaupunkia. Tarkastelu koskee kunnan vastuulle kuuluvaa sekajätettä. Tämän tarkastelun painopiste on asumisessa syntyvässä sekajätteessä.

Saostus- ja umpisäiliölietteet on jätetty tämän tarkastelun ulkopuolelle niiden erityispiirteiden vuoksi.

Jätehuoltoviranomainen tekee saostus- ja umpisäiliölietteistä erillisen jätelain mukaisen selvityksen asumisessa syntyvien lietteiden kuljetuksista ottamalla huomioon jätteen laatu, keräys- ja kuljetusolosuhteet.

Jätelain mukaisesti kunnan vastuulla on järjestää asumisessa, kuten vakinaisessa asunnossa, vapaa-ajan asunnossa, asuntolassa ja muussa asumisessa syntyvän jätteen jätehuolto. Kunnan vastuulle kuuluvat myös kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvät yhdyskuntajätteet sekä niiden liikehuoneistojen yhdyskuntajätteet, jotka kerätään kiinteistöllä yhdessä edellä mainittujen jätteiden kanssa.

1.3 Kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen järjestäminen

Kiinteistöittäisestä jätteenkuljetuksesta huolehtiminen on olennainen osa lakisääteiseen velvollisuuteen perustuvaa kunnan järjestämää jätehuoltoa. Jätteenkuljetuksessa on kyse julkisesta välttämättömyyspalvelusta,

jonka on toimittava kaikissa oloissa, kaikkina aikoina ja kaikilla alueilla. Jätelain 35 §:ssä säädetään yleiset vaatimukset, jotka kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen on täytettävä kuljetusjärjestelmästä riippumatta. Näiden vaatimusten mukaan kiinteistöittäinen jätteenkuljetus on järjestämistavasta riippumatta järjestettävä niin, että tarjolla on jätteen kuljetuspalveluja kattavasti ja luotettavasti sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin. Kiinteistöittäisessä jätteenkuljetuksessa on noudatettava kunnan jätehuoltomääräyksiä ja jäte on toimitettava kunnan määräämään vastaanotto- tai käsittelypaikkaan. Lisäksi jätelaki edellyttää, että jätteenkuljetusyrityksen on oltava hyväksytty jätelain mukaisesti ELY-keskuksen ylläpitämään jätehuoltorekisteriin.

Kiinteistöittäinen jätteenkuljetus voidaan järjestää:

1) Kunnan järjestämänä jätteenkuljetuksena (jätelaki 36 §)

- Kunnallinen jäteyhtiö Sammakkokangas Oy huolehtii jätteenkuljetuksen kilpailuttamisesta hankintalain mukaisesti siten, että kuljetusyrityksillä on tasapuoliset mahdollisuudet osallistua kunnan jätehuoltopalveluiden tuottamiseen.
- Sopimussuhde syntyy kunnallisen jäteyhtiön ja kuljetusyrityksen välillä.
- Kyseessä on kiinteistön haltijalle tarjottava julkisoikeudellinen palvelu, josta perittävä maksu määrätään kunnan jätetaksan mukaisesti.
- Jätetaksan hyväksyy Sydän-Suomen jätelautakunta.

2) Kiinteistön haltijan järjestämänä jätteenkuljetuksena (jätelaki 37 §)

- Kiinteistön haltija sopii itse valitsemansa kuljetusyrityksen kanssa jätteen kuljetuksesta järjestämistään keräyspaikasta kunnan määräämään vastaanotto- tai käsittelypaikkaan.
- Kiinteistön haltijalla on velvollisuus tarkistaa, että jätteitä kuljettava yritys kuuluu jätelain mukaiseen jätehuoltorekisteriin.
- Kyseessä on kiinteistön haltijan ja kuljetusyrityksen välinen yksityisoikeudellinen sopimus, jossa kuljetusyritys perii kuljetuspalveluista yksityisoikeudellisen maksun.
- Sydän-Suomen jätelautakunta hyväksyy taksan jätteenkäsittelyn osalta. Kuljetusyritys määrittelee kuljetushinnat ja mahdolliset lisäpalvelumaksut itsenäisesti.

1.4 Kuljetusjärjestelmästä päättäminen

Jätehuoltoviranomaisen toimivaltaan kuuluu päättää siitä, järjestetäänkö kiinteistöittäinen sekajätteenkuljetus kunnassa tai sen osassa kunnan vai kiinteistönhaltijan järjestämänä jätteenkuljetuksena. Viranomaisen harkintavaltaa jätteenkuljetusjärjestelmää valittaessa on jätelaissa rajattu, jotta varmistetaan kunnan vastuulle säädetyn jätteen jätteenkuljetuspalvelujen saatavuus, laadukkuus ja toimivuus myös silloin, kun jätteenkuljetusyrityksen valinta jätetään kiinteistön haltijalle (HE 199/2010). Päätös sekajätteenkuljetuksen järjestämisestä kiinteistön haltijan järjestämänä jätteenkuljetuksena voidaan tehdä vain silloin, kun jätelain 37.1 §:ssä säädetty edellytykset täyttyvät (KHO 2016:19).

Päätettäessä kiinteistöittäisestä jätteenkuljetusjärjestelmästä on jätehuoltoviranomaisen tehtävä asiassa hallintolain mukainen valituskelpoinen päätös. Jätehuoltoviranomaisena toimiva Sydän-Suomen jätelautakunta ratkaisee asian itsenäisesti. Viranomaisen on ennen kuljetusjärjestelmäpäätöksen tekemistä tai muuttamista varattava kaikille, joiden elinympäristöön, työntekoon tai muihin oloihin päätöksenteolla voi olla huomattava vaikutus, mahdollisuus saada tietoa asian käsittelyn lähtökohdista ja lausua mielipiteensä asiasta (jätelaki 38 §). Asian vireilläolosta ja vaikuttamismahdollisuuksien käyttämisestä on ilmoitettava asian merkityksen ja laajuuden kannalta sopivalla tavalla. Hallintolain mukaan päätös on perusteltava. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Kuljetusjärjestelmäpäätöksen lainmukaisuudesta ei voida varmistua pelkästään sillä perusteella, miten käytössä ollut sopimusperusteinen jätteenkuljetusjärjestelmä on kunnan arvion mukaan toiminut (KHO 2016:19). Jätehuoltoviranomaisen ei ole pakko valita kiinteistön haltijan järjestämää jätteenkuljetusta siinäkään tapauksessa, että jätelain 37.1 §:ssä säädetyt edellytykset täyttyisivät. Viranomaisen voi sille kuuluvan harkintavallan nojalla päättää tässäkin tapauksessa siirtymisestä kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen. Selvitysten on osoitettava jätelaissa säädettyjen edellytysten täyttyvän vain päätettäessä jatkaa kiinteistön haltijan järjestämää jätteenkuljetusta (KHO 2016:20).

Kunnan järjestämän jätteenkuljetuksen voidaan jätelain ja sen perusteluiden sekä korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätösten nojalla katsoa olevan ensisijainen vaihtoehto kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen järjestämiseksi.

1.4.1 Jätelain edellytykset kiinteistön haltijan järjestämälle jätteenkuljetukselle

Jätehuoltoviranomainen voi päättää, että kiinteistöittäinen sekajätteenkuljetus järjestetään kiinteistön haltijan järjestämänä kuljetuksena, jos voidaan perustellusti osoittaa, että;

- 1) Alueella on tarjolla jätteen kuljetuspalveluja kattavasti ja luotettavasti sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin;
- 2) Jätteenkuljetus edistää jätehuollon yleistä toimivuutta kunnassa, tukee jätehuollon alueellista kehittämistä eikä aiheuta vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle ja
- 3) Päätöksen vaikutukset arvioidaan kokonaisuutena myönteisiksi ottaen erityisesti huomioon vaikutukset kotitalouksien asemaan sekä yritysten ja viranomaisten toimintaan.

Jätelain edellytysten ja samalla päätöksen lainmukaisuuden arvioimiseksi on varmistuttava siitä, että päätöstä tehdessä hallintolaissa (31.1 §) tarkoitettujen asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset ovat olemassa.

Jotta jätelaissa säädettyjen vähimmäisedellytysten (kohdat 1-3) täyttymistä voidaan arvioida, tulee päätöksen tueksi tehtävässä selvityksessä kuvata päätöksen kohteena olevia alueita riittävän yksityiskohtaisesti ja niin, että jätelajiin mahdollisesti liittyvät erityispiirteet otetaan huomioon. Selvityksessä on erityisesti kiinnitettävä huomiota niihin alueiden ominaisuuksiin, joilla on merkitystä jätteenkuljetuksen ja sen kustannusten tai toimivuuden kannalta, kuten asuinkiinteistöjen määrään ja tiheyteen, kuljetusmatkoihin tai alueen kuljetusoloihin muutoin. Samankaltaiset alueet voidaan tarkastelussa yhdistää, mutta kuljetusolojen kannalta erityyppisiä alueita, kuten esimerkiksi keskustaajamaa, hyvin harvaan asuttuja alueita ja saaristoalueita, on yleensä syytä tarkastella erikseen. Arvioinnissa on otettava huomioon myös kuljetuspalveluista perittävät maksut (KHO 2016:19).

1.5 Nykyinen jätteenkuljetusjärjestelmä

Sekajätteenkuljetus on järjestetty kiinteistön haltijan järjestämänä kuljetuksena. Kiinteistöt valitsevat itse haluamansa jätteenkuljetusyrityksen ja tekevät sopimuksen jätteen keräämisestä ja kuljetuksesta yrittäjän kanssa. Kuljetusyritys laskuttaa kiinteistöltä keräämiensä jätteiden käsittelymaksun voimassa olevan jätetaksan mukaisena. Kuljetusmaksun ja mahdolliset lisäpalvelumaksut yrittäjä laskuttaa oman hinnastonsa mukaisesti.

1.5.1 Hankasalmi

Sammakkokangas Oy ylläpitää Hankasalmella yleisiä sekajätteen sekä pakkausjätteiden keräyspisteitä. Sekajätettä saa toimittaa pisteille vain erillistä maksua vastaan. Hyötyjätehuollon kustannukset katetaan perusmaksuilla. Hankasalmella ei kerätä lainkaan kartonkia, eikä muovia kunnan ylläpitämällä pisteillä ainoastaan Rinki Oy:n pisteillä, joita kunnassa on 5 kpl. Jäteyhtiön ylläpitämät aluekeräyspisteet palvelevat pääsääntöisesti haja-asutusalueen kiinteistöjä. Sekajäteastiat on tarkoitettu vain vuosittaista käyttöoikeusmaksua maksaville vakituisesti asutuille ja vapaa-ajan kiinteistöille. Ensisijainen jätehuollon liittymisvaihtoehto on kiinteistön jäteastialla liittyminen omalla- tai kimppa-astialla (lähikiinteistöjen yhteiskäytössä oleva jäteastia).

1.5.2 Pihtipudas ja Viitasaari

Pihtiputaalla ja Viitasaarella aluekeräyspisteiden ylläpidosta vastaavat kunnat itse, sillä nämä kunnat eivät ole luovuttaneet tätä palvelutehtävää Sammakkokangas Oy:lle. Näissä kunnissa on kattava sekajätteen keräyspisteverkosto ja niin vakituksia kuin vapaa-ajankiinteistöjä on käyttäjinä runsaasti. Pihtiputaalla ja Viitasaarella valtaosalla pisteitä kerätään sekajätteen lisäksi myös hyötyjakeista kartonkia, lasia ja pienmetallia, muttei muovia. Muovia kerätään Ringin pisteillä, joita Pihtiputaalla on yksi ja Viitasaarella 2 kpl.

1.6 Käytetyt tausta-aineistot

Tässä selvityksessä kiinteistöjen liittymistä jätehuoltoon on tarkasteltu kunnan rakennusrekisterin ja jätteenkuljettajilta saatujen tietojen perusteella. Mikäli kiinteistöllä on rakennusrekisterissä useampia asuinrakennuksia, on ne huomioitu jätehuollon liittymisastetta laskiessa.

Kiinteistöjen tiedot jätehuollon järjestelyistä on yrittäjiltä toimitetuista kuljetusrekistereistä ja ne on koottu vuoden 2021 tiedoista. Kunnan rakennusrekisterien tiedot ovat marraskuulta 2021.

Jätehuoltoviranomainen on laatinut kyselyn (17.9.2021) Hankasalmella, Pihtiputaalla ja Viitasaarella mahdollisesti toimiville jätteenkuljetusyrityksille (5 kpl), jossa on selvitetty mm. yrityksen toiminta-alue, kerätyn kunta-vastuullisen jätteen määrää ja jäteastian tyhjennyshintoja. Selvityksen tausta-aineiston hankkimiseksi lähetettiin myös kuntien ympäristönsuojeluviranomaiselle, tekniselle toimelle ja Sammakkokangas Oy:lle kyselyt. Viitasaaren ympäristöviranomainen ei antanut vastausta kyselyyn. Teknisen toimen edustajat ja Sammakkokangas vastasivat kyselyyn.

Ympäristöministeriön julkaisemassa jätelakioppaassa (Ympäristöhallinnon ohjeita 5/2015) annetaan suosituksia yhdyskuntajätehuoltoa koskevien tulkinnallisesti haastavien jätelain eri säännösten soveltamisesta. Oppaassa mainitut seikat, joita tulee tarkastella arvioitaessa kiinteistön haltijan järjestämää jätteenkuljetusta, on otettu selvitystyössä huomioon.

1.6.1 Hankasalmi

Hankasalmella toimivista yrittäjistä, yksi vastasi kyselyyn, toinen ilmoitti ettei hänellä ole tarvetta vastata ja kolmas ei vastannut kyselyyn. Vuoden 2021 kuljetusrekisteritietoja pyydettyäessä tämä kolmas yritys ilmoitti, että sillä ei ole kunnan ensisijaisen vastuunalaisia asiakkaita Hankasalmella. Eli tällä hetkellä Hankasalmella on kaksi yrittäjää, joilla sekajätteenkuljetuksen voi kilpailuttaa. Kunnasta saatiin sekä teknisen toimen, että ympäristöviranomaisen vastaukset. Myös Sammakkokangas antoi vastauksensa. Näissä vastauksissa tuotiin esille, että kunnassa toimisi tällä hetkellä 5 kuljetusyritystä, joista yhdellä on asiakkaina suurin osa Hankasalmen asiakaskunnasta. Näistä viidestä yrittäjästä kuitenkin vain kolmen tiedetään toimivan alueella. Toisen kanssa on

yhteistyötä, eikä ole koskaan ilmoittanut toimineensa alueella ja toiselta kysyttiin toiminnasta, mutta ei saatu vastausta.

1.6.2 Pihtipudas ja Viitasaari

Viitasaarella molemmat yrittäjät vastasivat kyselyyn, samoin vastasi Pihtiputaalla toimiva yksi yrittäjä.

Yksi yrittäjä toimii pienellä alueella kuntien rajapinnassa. Lisäksi yhden kylän alueella 21 kiinteistölle on järjestetty jätteen kuljetuspalvelu toisen kunnallisen jäteyhtiön Lakeuden Etapin kautta, koska kuljetusta ei ollut tuonne alueelle muutoin saatu järjestettyä.

2 TARKASTELTAVAN ALUEEN KULJETUSOLOSUHTEET

2.1 Alueen ominaisuudet – väestö, asukastiheys ja kiinteistömäärät

2.1.1 Hankasalmi

Hankasalmen kunta sijaitsee Keski-Suomen maakunnassa naapurikuntinaan Kangasniemi, Konnevesi, Laukaa, Pieksämäki, Rautalampi ja Toivakka. Hankasalmen asukasluku oli 4787 henkilöä vuonna 2020 ja maapinta-ala 572 km². Hankasalmella on kolme taajamaa: Hankasalmen keskustaajama, Hankasalmen asema sekä Niemisjärvi. Hankasalmen asukkaista 47,2 % (vuonna 2019) eli noin puolet asukasta asuu taajama-alueilla. Asuntokuntia oli 2 343 vuonna 2020, joista noin 95,3 % asui rivi- ja pientaloissa.

Taulukko 1. Hankasalmen, Pihtiputaan ja Viitasaaren tunnuslukuja. Luvut on luettu 4.11.2021 Tilastokeskuksen verkkosivuilta.

	Hankasalmi	Pihtipudas	Viitasaari
Väkiluku vuonna 2020	4787	3931	6097
Maapinta-ala (km ²)	572	1074	1248
Vesistöä (km ²)	115,74	173	341
Väestötiheys (asukasta/km ²)	8,37	3,66	4,89
Taajama-aste vuonna 2019 (%)	47,2	48,3	57,2
Asuntokuntia vuonna 2020	2 343	1975	3217

Hankasalmi sijaitsee Keski-Suomessa 55 kilometrin päässä Jyväskylästä. Tärkeimmät liikenneyhteydet Hankasalmelle ovat Jyväskylä – Kuopio valtatie 9 (E63) ja valtatie 23 Jyväskylä – Joensuu sekä Konnevesi – Kangasniemi Seututie 664. Lisäksi Hankasalmen läpi kulkee Jyväskylä-Pieksämäki rautatie, jossa on edelleen sekä henkilö-, että tavaraliikennettä.

Haja-asutusalueella asuu 52,8 % asukkaista. Haja-asutusalueella erityisesti vapaa-ajan asutus on harvaa, ja keskittynyt vesistöjen läheisyyteen. Vakituinen asutus on haja-asutusalueella keskittynyt Aseman ja Niemisjärven taajamien lisäksi kylien läheisyyteen. Kyliä ovat Armisvesi, Asema, Kallioaho, Kankainen, Kirkonkylä, Kärkkäälä, Murtoinen, Niemisjärvi, Ristimäki, Sauvamäki, Säkinmäki, Venekoski.

Hankasalmella asuinkiinteistöjä on yhteensä tällä hetkellä rakennusrekisteritiedon mukaan 1838 kpl, joista vakituisesti asuttuja pientaloja on noin 87 % sekä rivi- ja kerrostaloja yhteensä noin 1 %. Vapaa-ajan rakennusten lukumäärä hankala määrittää, sillä rakennusrekisterissä on 2313 yhden asunnon taloa (rekisteritila: valmis rakennus), jos asukkaita on 1600 rakennuksessa, niin ilman asukkaita on 713 rakennusta. Osa näistä todennäköisesti on vapaa-ajan käytössä, mutta varmasti on sellaisia, jotka ei ole asumiseen soveltuvia.

Vapaa-ajan asuntoja taas on rakennusrekisterissä 1409 kpl ja osa näistä on samalla kiinteistöllä päärakennuksen kanssa eli eivät muodosta itsenäistä rakennuspaikkaa. Toisaalta myös rakennus, jonka käyttötarkoitus on sauna voi toimia vapaa-ajan kiinteistönä. Olettaen, että kaikki nämä kiinteistöt ovat vapaa-ajan kiinteistöjä, on

niitä yhteensä 2122 kpl, mikä on noin 54 % asuinkiinteistöjen kokonaismäärästä (taulukko 2) (Tekninen toimi, Hankasalmen kunta).

Taulukko 2. Asiakkaat jätereisterissä. Viitasaaren ja Pihtiputaan asiakkaita on täydennetty rakennusrekisterin tiedoilla (aineisto haettu 5.11.2021). Hankasalmen tiedot on toimitettu Hankasalmen teknisestä toimesta 23.11.2021. Jättereisterin tiedot on tarkistettu 24.1.2022. Kuljetusrekisteritietojen mukaiset asiakasmäärät kunnittain ovat vuoden 2021 asiakastiedon mukainen.

	Hankasalmi	Pihtipudas	Pihtipudas	Viitasaari	Viitasaari
Asiakkaat jätereisterissä	kpl	kpl	osuus kaikista vakituisista asunnoista (%)	kpl	osuus kaikista vakituisista asunnoista
Vakituisten asuntojen määrä yhteensä	1838 (1761 jätereisteri)	1987 (1314 jätereisteri)		2732 (1948 jätereisteri)	
omakotitalot	1600	1809	90,9	2459	90
paritalot ja muut pientalot	72	68	3,4	63	2,3
rivitalot	111	58 (126)	2,9	68 (126)	2,5
kerrostalot	12	8 (9)	0,4	47 (52)	1,7
vapaa-ajanrakennus vakituisen asumiseen		10	0,5	33	1,2
Muut rakennukset vakituisen asumiseen	43	34	1,7	62	2,3
Vapaa-ajan asuntojen määrä yhteensä	2122 * (1502 jätereisteri)	1081 (1127 jätereisteri)		2248 (2343 jätereisterissä)	
Vapaa-ajan asuntojen määrä	1409	965	89,3	2032	90,4
Omakotitalot vapaa-ajan asumiseen	713	104	9,6	159	7,1
Muut rakennukset vapaa-ajan asumiseen		12	1,1	57	2,5
Aluekeräyspisteen käyttäjät jätereisterissä	Hankasalmi kpl	Pihtipudas kpl		Viitasaari kpl	
Vakituinen asuinkiinteistö	317	393		834	
Vapaa-ajanasuinkiinteistö	1002	1095		2190	
	Hankasalmi kpl	Pihtipudas kpl		Viitasaari kpl	
Kiinteistömäärä kuljetusrekisteritiedoista	1326	959		1134	

* Määrä on laskettu tyhjiällä olevista ok-taloista ja vapaa-ajankiinteistöiksi rakennettujen rakennusten määrästä. Näissä on sellaisia vapaa-ajanrakennuksia, jotka sijaitsevat samalla tilalla päätilan kanssa ja sellaisia, jotka ovat tyhjiällä ja mahdollisesti asumiseen soveltumattomia.

2.1.2 Pihtipudas

Pihtiputaan kunta sijaitsee Keski-Suomen maakunnassa naapurikuntinaan Haapajärvi, Keitele, Kinnula, Piela-
vesi, Perho, Pyhäjärvi, Reisjärvi ja Viitasaari. Pihtiputaan asukasluku oli 3931 henkilöä vuonna 2020 ja maa-
pinta-ala 1074 km². Pihtiputaalla on vain yksi taajama, Pihtiputaan keskustaajama. Pihtiputaan asukkaista 48,3
% (vuonna 2019) eli noin puolet asukkaista asuu keskustaajamanalueella. Asuntokuntia oli 1975 vuonna 2020,
joista noin 93,1 % asui rivi- ja pientaloissa.

Pihtipudas sijaitsee Pohjoisessa Keski-Suomessa 137 kilometrin päässä Jyväskylästä. Tärkeimmät liikenneyh-
teydet Pihtiputaalle ovat Jyväskylä – Oulu valtatie 4 sekä Pihtipudas – Reisjärvi Seututie 760 (yhtyy E58 tiehen).

Pihtiputaalla asuinkiinteistöjä on yhteensä tällä hetkellä rakennusrekisteritiedon mukaan 1987 kpl, joista vaki-
tuisesti asuttuja pientaloja on noin 96,7 % sekä rivi- ja kerrostaloja yhteensä noin 3,3 %. Vapaa-ajan kiinteistöjä
on yhteensä 1081 kpl, mikä on noin 35,2 % asuinkiinteistöjen kokonaismäärästä (taulukko 2).

Haja-asutusalueella asuu 52 % asukkaista. Haja-asutusalueella vapaa-ajanasutus on keskittynyt vesistöjen ää-
reen ja sitä on runsaasti. Pihtiputaalla on useita kyliä, jotka toimivat asutuskeskittyminä. Kyliä ovat Alvajärvi,
Elämäjärvi, Ilosjoki, Korppinen, Kärvaskylä, Muurasjärvi, Pihtipudas, Peninki, Rönny, Saani, Kojola ja Seläntaus.

2.1.3 Viitasaari

Viitasaaren kunta sijaitsee Keski-Suomen maakunnassa naapurikuntinaan Kannonkoski, Keitele, Kinnula, Kivi-
järvi, Pihtipudas, Vesanto ja Äänekoski. Viitasaaren asukasluku oli 6097 henkilöä vuonna 2020 ja maapinta-ala
1074 km². Viitasaarella on vain yksi taajama, Viitasaaren keskustaajama. Pihtiputaan asukkaista 58 % (vuonna
2019) eli yli puolet asukkaista asuu keskustaajamanalueella. Asuntokuntia oli 3217 vuonna 2020, joista noin
74,7 % asui rivi- ja pientaloissa.

Viitasaari sijaitsee Pohjoisessa Keski-Suomessa 98 kilometrin päässä Jyväskylästä. Tärkeimmät liikenneyhtey-
det Viitasaarelle ovat Jyväskylä – Oulu valtatie 4 sekä sininen tie (Kantatie 77) välillä Kyyjärvi – Siilinjärvi.

Viitasaarella asuinkiinteistöjä on yhteensä tällä hetkellä rakennusrekisteritiedon mukaan 2732 kpl, joista vaki-
tuisesti asuttuja pientaloja on noin 95,8 % sekä rivi- ja kerrostaloja yhteensä noin 4,2 %. Vapaa-ajan kiinteistö-
jä on yhteensä 2248 kpl, mikä on noin 45,1 % asuinkiinteistöjen kokonaismäärästä (taulukko 2).

Haja-asutusalueella asuu 42 % asukkaista. Haja-asutusalueella vapaa-ajanasutus on keskittynyt vesistöjen ää-
reen ja sitä on runsaasti. Viitasaarella on 15 kylää, jotka toimivat asutuskeskittyminä. Kyliä ovat Huopana, Il-
molahti, Jurvansalo, Keihärinkoski, Keitelelohja, Kolkku, Kotvala-Valkeisjärvi, Kumpumäki, Kymönkoski, Löy-
tänä, Mäntylä, Niinlahti, Pasala-Viitakangas, Soliskylä, Suovanlahti-Haarala ja Vuorilahti.

2.2 Jätehuoltomääräysten velvoitteet

Jätelain mukaisesti kaikkien asuinkiinteistöjen, myös vapaa-ajan kiinteistöjen, tulee kuulua kiinteistöittäiseen
jätteenkuljetukseen ja järjestää kiinteistölle tarvittavat jäteastiat jätehuoltomääräysten mukaisesti. Kiinteis-
töt voivat järjestää jätehuollon joko omalla tai yhteisellä jäteastialla.

2.2.1 Hankasalmi

Hankasalmen kunnanvaltuuston 13.2.2006 hyväksymien jätehuoltomääräysten § 11 mukaisesti kiinteistöllä
on oltava jäteastiat vähintään seka- ja biojätteelle. Biojätteen voi vaihtoehtoisesti myös kompostoida ja kes-
kustaajaman ulkopuolella kompostointi on ainut vaihtoehto. Kiinteistön haltija tekee sopimuksen jätejakei-
den astiatyhjennyksistä haluamansa jätteenkuljetusyrittäjän kanssa. Määräysten § 4 mukaisesti, kaikki ne

haja-asutusalueilla sijaitsevat vakinaiset ja loma-asunnot, joilla ei ole aktiivista jätteenkuljetussopimusta, liitetään kunnan järjestämien kuivajätteen aluekeräyspisteiden asiakkaiksi. Tällöin kiinteistöltä peritään vuosimaksu kuivajätteen aluekeräyspisteen käytöstä.

2.2.2 Pihtipudas ja Viitasaari

Sydän-Suomen jätelautakunnan alueen jätehuoltomääräysten § 13 mukaan (voimassa myös Pihtiputaalla ja Viitasaarella) kiinteistöllä on oltava jäteasiat vähintään seka- ja biojätteelle. Biojätteen voi vaihtoehtoisesti myös kompostoida. Jätehuoltomääräysten § 4 mukaisesti kaikkien asuin- ja vapaa-ajan kiinteistöjen on jätelain velvoittamina kuuluttava kunnan jätehuoltojärjestelmään. Jätteen haltijan on luovutettava kunnallisen yhdyskuntajätehuollon piiriin kuuluva jäte alueella järjestettyyn kiinteistöistä jätteenkuljetusta varten järjestämäänsä keräyspaikkaan tai aluekeräyspisteeseen.

2.3 Jättemäärät

Kunnan järjestämistä vastuulla olevat yhdyskuntajätteet toimitetaan kiinteistön haltijan järjestämästä keräyspaikasta kunnan tai kunnallisen jäteyhtiön määräämään vastaanotto- ja käsittelypaikkaan.

2.3.1 Hankasalmi

Tällä hetkellä jätteen vastaanotto Hankasalmen alueella on Sammakkokangas Oy:n ja aluekeräyspisteiden osalta jäte menee suoraan Riikinvoimalle. Kiinteistöjen jäteasioita tyhjentävät yritykset toimittavat asumisen jätettä kunnalliseen käsittelyyn ja siitä on yhteistyösopimus vuoden 2022 loppuun Mustankorkean kanssa.

2.3.2 Pihtipudas ja Viitasaari

Pihtiputaalta jätekeskukseen toimittaa vain L&T. Viitasaarelta toimittavat L&T ja Ympäristöhuolto Kotilainen. Pihtiputaan ja Viitasaaren osalta osa jätteestä lähtee yhteistyösopimuksella suoraan Vaarinvuoresta Viitasaarelta Riikinvoimalle.

Taulukko 3. Sekajätteen määriä, mitä kerätty Hankasalmeilta, Pihtiputaalta ja Viitasaarelta. Hankasalmen molemmista vertailuluvuista puuttuu toisen yrittäjän sekajättemäärä.

Sekajäte	Hankasalmi	Pihtipudas	Viitasaari
Vuonna 2020 ak-pisteet/ Jäteyhtiö (tn)	277,71 (ak-pisteet)	1580 (jäteyhtiön ilmoittama määrä)	
Vuonna 2020 kiinteistökuljetus jätteenkuljetusyrittäjät (tn) -> yhteensä(tn)	315,24 -> yhteensä 592,95	2331 (jätteenkuljetusyrittäjien ilmoittama määrä yhteensä)	
Vuonna 2021 ak-pisteet/ Jäteyhtiö (tn)	262,26 (ak-pisteet)	1727 (jäteyhtiön ilmoittama määrä)	
Vuonna 2021 kiinteistökuljetus jätteenkuljetusyrittäjät (tn) -> yhteensä (tn)	344,295 -> Yhteensä 606,56		

Yrittäjiltä ja jäteyhtiöltä kootun tiedon mukaan (jätetilasto 2020) Hankasalmeilla on kerätty sekajätettä kiinteistöiltä noin 593 tn vuonna 2020. Pihtiputaan ja Viitasaaren tiedoissa oli ristiriitaa, eivätkä nämä ilmoitetut

määrät vastanneet toisiaan. Jäteyhtiön tialstoista polttoon toimitettu jätemäärä on yhteensä 1580 tn (jätetilasto 2020), kun taas jätteenkuljetusyrittäjien ilmoittamien tietojen mukaan sitä olisi toimitettu yhteensä 2331 tn. Viitasaarelta polttolaitokselle kuormattu jätemäärä on kuitenkin tuo 1580 tn. Osa Viitasaaren jätteestä on yrittäjän mukaan toimitettu jätekeskukseen, joten sitä ei luonnollisesti ole tähän määrään kirjaantunut. Taulukossa 4 on verrattu kunnan järjestämän kuljetuksen alueen kuntien jätemääriä Hankasalmen, Pihtiputaan ja Viitasaaren jätemääriin vuodelta 2020. Valtakunnallisesti kotitalouksissa syntyi jätteitä 346 000 tonnia. Asukasta kohden laskettuna kotitalousjätettä syntyi 280 kiloa, josta noin 45 % on kierrätettävää jätettä.

Taulukko 4 Vertailu jätemääristä kunnan järjestämän ja kiinteistön haltijan järjestämän kuljetuksen alueilla vuodelta 2020. Hankasalmen kohdalla ei ole tiedossa kaikkea toimitettua jätettä, koska yrittäjä ei ole vastannut kyselyyn.

	asukasmäärä	kiinteistö- määrä (vuonna 2020)	vakituiset pientalot (Vuonna 2020)	sekajäte tn	jättemäärä yh- teensä tn/asukas
Saarijärvi + Karstula (kunnan järjestämä kuljetus)	3858 + 9208 = 13 066	7566	4729	1714	0,131
Viitasaari + Pihtipudas (kiinteistön haltijan järjestämä kuljetus)	3931+ 6097 = 10 028	6825	3437	1580 tai 2331	0,158 0,232
Uurainen (kunnan järjestämä kuljetus)	3646	1908	1239	633	0,174
Hankasalmi (Kiinteistön haltijan järjestämä kuljetus)	4782	3378	1774	593	0,124

3 JÄTELAIN EDELLYTYSTEN TÄYTTYMISEN TARKASTELU

3.1 Alueella on tarjolla jätteen kuljetuspalveluja kattavasti ja luotettavasti sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin.

3.1.1 Kuljetuspalveluiden kattavuus ja luotettavuus

Palveluiden luotettavuuden yhtenä mittarina voidaan pitää kuljetusyriyten hyväksymistä ELY-keskuksen ylläpitämään jätehuoltorekisteriin. Tasapuolisuuden ja kattavuuden mittarina on mahdollisuus kiinteistön haltijan tai omistajan kilpailuttaa jätehuoltopalvelunsa. Mikäli kiinteistö ei pysty kilpailuttamaan kuljetustaan ja vertaamaan yritysten tarjoamaa palvelua ja hintoja, ei järjestely täytä tätä jätelain vaatimusta kuljetuspalveluiden tarjonnan kattavuudesta ja tasapuolisuudesta.

Mikäli yksityistä kuljetuspalvelua ei ole saatavilla tai sitä ei esimerkiksi puutteellisten liikenneolosuhteiden vuoksi voida järjestää, on kunnalla velvollisuus osoittaa jokin keräyspaikka kiinteistön jätteille. Näissä kaikissa selvityksen alaisessa kunnassa on täydennetty kiinteistöittäistä jätteenkuljetusta alueellisella keräyksellä. Itse asiassa kunnan ylläpitämä sekajätteenkeräys on ollut näissä kaikissa kunnissa erittäin suuressa roolissa. Tätä on käytetty keinona liittää jätehuoltoon kiinteistöt, joiden haltija tai omistaja ei ole vapaaehtoisesti ottanut omaa astiaa. Todennäköisesti kun kunnan täydentävä keräyshinta oli alhainen, on kunnan täydentävä keräys myös osittain vienyt kuljetusyrittäjiltä asiakkaita. Jätelautakunnan ohjaavan taksan korotuksen toivotaan vaikuttavan vähentävästi näihin alueellisen keräyksen vakituisten asiakkaiden määrään jatkossa ja asiakkaat ohjautuvat tämän myötä astian käyttäjiksi.

Hankasalmi

Jätehuoltoviranomaisen tiedon mukaan kunnassa toimii kaksi kuljetusyriytystä, joista ainakin toinen toimii usean kunnan alueella. Kolmas aikaisemmin tyhjentänyt yrittäjä ilmoitti nyt, että ei ole yhtään asiakasta Hankasalmella. Toisella taas on ihan kohtuullinen asiakaspohja Hankasalmella. Yksi yrittäjistä hoitaa valtaosan kuljetuksista. Koska Hankasalmella toimii kaksi yrittäjää, on siellä mahdollisuus kilpailuttaa kuljetus. Koska toinen yrittäjistä ei vastannut kyselyyn, ei varmuutta toimialueen laajuudesta ole, joten kattavuudesta ja tasapuolisuudesta ei voi varmistua.

Pihtipudas

Pihtiputaalla on jätehuoltoviranomaisen mukaan vain yksi kuljetusyrittäjä. Tämä aiheuttaa tilanteen, että kilpailuttaminen ei ole mahdollista, joten järjestely ei täytä jätelain vaatimusta kuljetuspalveluiden tarjonnan kattavuudesta ja tasapuolisuudesta.

Viitasaari

Viitasaarella keskustan alueella toimii kaksi yrittäjää. Suuressa osassa haja-asutusalueella taas ei ole mahdollisuutta kilpailuttaa kuljetusta, koska yrittäjiä on vain yksi. Vuoden 2022 alusta toinen yrittäjä lopetti osan haja-asutusalueen kuljetuksista. Viitasaarella siis tällä hetkellä osassa kuntaa on kilpailua, mutta toisilla alueilla ei. Näin ollen myöskään Viitasaarella järjestely ei täytä jätelain vaatimusta kuljetuspalveluiden tarjonnan kattavuudesta ja tasapuolisuudesta.

3.1.2 Palvelun kohtuullisuus ja syrjimättömyys

Kiinteistönhaltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa on kyse yksityisoikeudellisesta sopimuksesta, jossa kiinteistön haltija tekee valinnan eri yritysten ja hintavaihtoehtojen kesken. Sopimuksen tekeminen ei kuitenkaan ole vapaaehtoista, koska kiinteistön haltijan on jätelain mukaan järjestettävä jätteenkuljetus sopimalla siitä jätehuoltoyrityksen kanssa. Jätteenkuljetus voidaan rinnastaa välttämättömyyspalveluihin, jolloin on tärkeää taata palveluiden saatavuus kohtuullisesti ja tasapuolisesti.

Jättemaksun tasapuolisuus tarkoittaa esimerkiksi sitä, että eri asiakkaita, asiakasryhmiä tai eri alueita ei aseteta perusteettomasti toisistaan poikkeavaan asemaan. Kohtuullisuuden vaatimusta voidaan arvioida esimerkiksi silloin, kun jollakin alueella on vain yksi jätteenkuljetuspalveluja tarjoava yritys ja jolla on siten hinnoittelussaan mahdollisuus käyttää määräävää markkina-asemaansa hyväkseen.

Kunnan järjestämässä kuljetuksessa maksut ovat yhdenvertaisia ja samoin periaattein määräytyviä kaikille kiinteistöille. Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa on myös mahdollista ottaa taksaohjaus käyttöön. Esimerkiksi sekajätteen tyhjennyshinnalla voi subventoida biojätteen keräystä tai lasin ja metallin lajitteluun voitaisiin kannustaa alhaisilla kuljetushinnoilla. Sydän-Suomen jätelautakunnan alueella kunnan järjestämässä kuljetuksessa on käytössä tasataksa, jolloin koko toimialueella on yhtenäiset hinnat, ei pelkästään kuntakohtaisesti. Jätelaissa on 85 §:ssä säädetty kunnan jättemaksujen määräämisen perusteista, joilla varmistetaan kuntalaisten tasavertainen kohtelu.

Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa jätelain vaatimus palvelun kohtuullisuudesta ja syrjimättömyydestä kohdistuu jätehuoltoviranomaiseen ja jäteyhtiöön. Jätehuoltoviranomaisen tulee huolehtia kiinteistön haltijoiden tasapuolisesta kohtelusta muun muassa jätetaksan määräämisessä ja jäteyhtiön kuljetusten kilpailuttamiseen liittyvien tarjouspyyntöjen määrittelyissä. Urakkasopimusten kautta vaatimukset kohdistuisivat myös kunnan lukuun toimiviin jätteenkuljetusyrittäjiin.

Hankasalmi

Hankasalmella syrjimättömyysehdon toteutuminen kuljetuspalveluissa on epävarmaa, koska kiinteistön haltijoiden tyhjennyspalveluista maksamat hinnat vaihtelevat yrittäjän hinnoittelun mukaan. Hinnoittelussa noudatetaan vyöhykkeellisyttä, joten haja-asutusalueen asiakkaat maksavat enemmän astiantyhjennyksistään kuin taajaman asiakkaat. Toimittamaamme kyselyyn emme saaneet kaikilta vastausta. Yksi yrittäjä ei vastannut lainkaan, mutta kuljetusrekisteritietoja pyytäessämme ilmoitti, että ei ole kuljetuksia Hankasalmella. Toinen ilmoitti, että ei vastaa, koska ei koe tarvetta. Kolmas yrittäjä vastasi kyselyyn. Palvelua on käsittäksemme saatavilla koko Hankasalmen kunnan alueella, mutta kilpailun ulottumisesta koko kunnan alueelle ei ole varmuutta.

Pihtipudas

Pihtiputaalla ei ole kuin yksi yrittäjä, joten siellä ei ole kilpailua. Hinnoittelussa tällä yrittäjällä on mahdollisuus käyttää määräävää markkina-asemaansa hyväkseen. Hinnoittelussa noudatetaan vyöhykkeellisyttä, jolloin kiinteistön sijainti vaikuttaa hintaan. Ainut hintaa rajoittava tekijä on kattava sekajätteen keräysverkosto, jonka käytön kiinteistön haltija voi valita oman kiinteistökohtaisen astian sijaan.

Viitasaari

Viitasaarella on osassa kuntaa kaksi yrittäjää ja suuressa osassa sivukyliä ja haja-asutusaluetta vain yksi yrittäjä. Kilpailu toteutuu siis osassa kuntaa. Viitasaari on pinta-alaltaan suuri kunta ja etäisyydet saattavat olla kovin pitkiä ja siten myös hinta kohota, koska hinnoitteluperusteisiin vaikuttaa kiinteistön sijainti ja etäisyys.

Tällöin vain yhden yrittäjän varassa oleva palvelu on riski markkina-aseamalla. Näillä alueilla samoin kuin Pihtiputaalla on ainut rajoittava tekijä aluekeräyspisteen sekajäteastian käyttöoikeus.

3.1.3 Hintavertailu

Jäteastian tyhjennyshinta muodostuu käsittely- ja kuljetusosuuksista. Jäteastian tyhjennyshinnan käsittelyosuus määritellään jätehuoltoviranomaisen hyväksymässä jätetaksassa. Kuljetusosuuden kuljetusyrietykset määrittelevät itse kaikissa tarkasteltavissa kunnissa. Kuljetusyrietykset määrittelevät itse myös mahdollisten lisämaksujen suuruuden ja perusteet. Kuljetusyrittäjille lähetetyssä kyselyssä tiedusteltiin hinnoista. Yrittäjistä kaksi vastasi hintatietokyselyyn. Yksi vastanneista yrittäjistä ei hintatietoja toimittanut. Tyypillisesti hinnoitteluun vaikuttaa mm. astiakoko, kiinteistön sijainti ja asiakkuuden kesto.

Hankasalmi

Yksi yrittäjästä kertoi, että hintaan vaikuttaa astiakoko ja kiinteistön sijainti, siten että taajamassa on eri hinnat kuin haja-asutusalueella. Hän toimitti myös hintatiedot. Taajamassa jäteastioiden tyhjennyshinnat olivat noin 34–46 % edullisemmat kuin haja-asutusalueen kiinteistöillä. Hintaeron vaihteluun vaikutti astiakoko. Yhteisen astian käyttö on mahdollista ja yrittäjän mukaan lasku voidaan jakaa osakkaille ilman lisäveloitusta. Vertailussa alueemme nykyisiin kuljetushintoihin olivat nämä kaikilla astiakoilla vähintään 17 % korkeammat kuin kunnan kuljetuksen alueella. Haja-asutusalueella korkeimmillaan astiantyhjennyshinta oli jopa yli kaksinkertainen kunnan kuljetuksen hintaan verrattuna.

Pihtipudas

Pihtiputaan hintoja ei voitu vertailla eri alueiden kesken, koska hintatietoja ei toimitettu. Yrittäjän hinnoista tiedetään, että hinta riippuu astian koosta, kuljetusmatkasta ja etäisyydestä sekä astian pitkästä siirtomatka kiinteistöltä jäteautolle. Yhteisen astian käyttö on mahdollista ja yrittäjän mukaan lasku voidaan jakaa osakkaille ilman lisäveloitusta.

Viitasaari

Viitasaaren kohdalla toinen yrittäjä ilmoitti hintansa. Nämä hinnat ovat voimassa kaikille alueen asukkaille riippumatta kiinteistön sijainnista. Tämän yrittäjän hintaan vaikuttaa astiakoko, eikä siis etäisyydellä tai kiinteistön sijainnilla ei ole vaikutusta hintaan. Tämän yrittäjä laskuttaa pienen lisän, mikäli yhteiskäytössä olevan astian lasku jaetaan osakkeiden kesken. Yrittäjän laskutusperusteet ovat tasa-arvoiset asiakkaita kohtaan ja siten jätelain mukaiset. Ne olivat myös melko lähellä kunnan kuljetuksen alueemme jäteastioiden tyhjennyshintoja ja korkeimmillaan vain 15,6 % kalliimmat. Asiakkaiden määrän vuoksi on hinta perustellusti korkeampi kuin kunnan kuljetuksen alueella, jossa asiakasvolyymi on suurempi ja siten hinta voi olla alhaisempi. Toinen yrittäjä ei ilmoittanut hintoja vain perusteet millä hinnoittelevat. Yrittäjä ilmoitti, että niihin vaikuttaa astian koko, kuljetusmatka ja etäisyys sekä astian siirtomatka kiinteistöltä jäteautolle. Yrittäjä on ilmoittanut myös että kiinteistön haltijan kilpailutus voi vaikuttaa hintaan. Myös tämän yrittäjän toimesta yhteisen astian käyttö onnistuu ja yrittäjän mukaan lasku voidaan jakaa osakkaille ilman lisäveloitusta.

3.1.4 Maksujen perintä ja maksuvaikeudet

Kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa asiakkaan ja jätehuoltoyrityksen välillä on yksityisoikeudellinen sopimus, jolloin maksuista tehtävät muistutukset käsitellään yksityisoikeudelliseen sopimukseen perustuvana kiistanä käräjäoikeudessa.

Kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa maksuvaikeuksiin joutuneen kiinteistön maksamattomat laskut voivat johtaa jätehuoltopalvelun lakkauttamiseen eikä kiinteistö saa tarvitsemiaan jätehuoltopalveluita. Viime kädessä kotitalouksien jätteenkuljetusten saatavuudesta vastaa kunta.

Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa jätemaksu on julkisoikeudellinen maksu ja sellaisenaan suoraan ulosottokelpoinen. Sydän-Suomen jätelautakunnan alueella kunnan järjestämässä kuljetuksessa ei jätehuoltopalveluita koskaan keskeytetä maksuvaikeuksien takia kokonaan.

Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa jätemaksuista tehtävät huomautukset ja virheen korjaukset käsitellään ensisijaisesti jäteyhtiössä, mutta lisäksi kiinteistöillä on aina oikeus tehdä jätelain mukaisesti jätemaksusta muistutus jätehuoltoviranomaiselle. Jätehuoltoviranomainen tekee asiasta päätöksen, josta on valitus-oikeus edelleen hallinto-oikeuteen.

Hankasalmi

Hankasalmen yrittäjä kertoi, että laittavat kolme maksukehotusta ja kolmannen kohdalla jätehuolto katkaistaan. Kun suoritus on saatu asiakkaalta, jatkaa yritys tyhjennyksiä.

Pihtipudas

Pihtiputaan yrittäjän mukaan perintä- ja luottotappioiden kohdalla kuljetuspalvelu keskeytetään. Asiakas voidaan ottaa uudelleen asiakkaaksi ja tarvittaessa laskutus voidaan siirtää ennakkolaskutukseen.

Viitasaari

Viitasaaren yrittäjä kertoo, että kuljetuspalvelu keskeytetään, jos maksuja joutuu perimään ja syntyy luottotappiota. Laskutus voidaan siirtää ennakkolaskutukseen, jos asiakas haluaa uudelleen asiakkaaksi.

3.2 Jätteenkuljetus edistää jätehuollon yleistä toimivuutta kunnassa, tukee jätehuollon alueellista kehittämistä eikä aiheuta vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle

3.2.1 Jätehuollon yleinen toimivuus kunnassa – jätehuoltomääräysten noudattaminen

Jätehuollon toimivuutta voidaan arvioida muun muassa sen perusteella, miten kiinteistöt noudattavat jätehuoltomääräyksiä. Jätehuoltomääräyksiin on koottu jätelain keskeisimmät tavoitteet jätehuollon turvalliseen järjestämiseen terveyden ja ympäristön kannalta. Jätelainsäädännön perusteella kaikkien asuinkiinteistöjen on järjestettävä kiinteistölle jätteen keräys ja huolehdittava jätteen kuljettamisesta asianmukaiseen käsittelypaikkaan. Kiinteistön kuulumisen kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen on pakollista. Kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa jätehuoltosopimuksen tekeminen on kiinteistön haltijan vastuulla.

Jätelaki velvoittaa kaikkia asuinkiinteistöjä kuulumaan kunnan järjestämään jätehuoltoon. Jätehuoltoon kuulumattomat kiinteistöt ja jätehuoltomääräysten noudattamatta jättäminen heikentävät jätehuollon yleistä toimivuutta. Puuttuminen mahdollisiin epäkohtiin on kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa nopeampaa ja helpompaa kuin kiinteistön haltijan järjestämässä kuljetuksessa.

Jätehuoltoon kuulumattomat kiinteistöt ja jätehuoltomääräysten noudattamatta jättäminen heikentävät jätehuollon yleistä toimivuutta. Jätehuollon seuranta on jätehuoltoviranomaisen tehtävä kuljetusjärjestelmästä riippumatta. Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa jätehuoltovelvoitteen laiminlyöneet kiinteistöt saadaan nopeammin järjestelmään, reaaliaikaisen jätteenkuljetusrekisterin ansiosta.

Hankasalmi

Hankasalmella on omien astioiden lisäksi kimppa-astioita. Yhteisastian käyttöoikeus on myönnetty vapaa-ajankiinteistölle, jos kiinteistöjen väliin ei jää alueellista sekajätteen keräyspistettä. Yhteisen jäteastian käyttö tulisi perustua kiinteistöjen läheiseen sijaintiin, jolloin jätelain tarkoittama alueella järjestetty jätteenkuljetus toteutuisi. Ei ole tarkoituksenmukaista kuljettaa jätteitä pitkiä matkoja vapaa-ajan asunnolta vakituiselle asunnolle. Pelkkä kiinteistön omistussuhde ei ole peruste yhteisen jäteastian käytölle (Kuntaliitto, Jätehuoltomääräysten laatiminen).

Jätteenkuljetusyrittäjiltä saatujen tietojen sekä kunnan ylläpitämän aluekeräyspistepalvelua käyttäviä kiinteistöjä verrattiin kunnan jäterekisterin tietoihin sekä kunnan rakennusrekisteritietoihin. Jäteviranomaisen yllä pitämän rekisterin mukaan Hankasalmella on yhteensä 3263 kpl vakituista ja vapaa-ajanasiakasta asiakasta. Hankasalmen yrittäjien ilmoittamia astiapalveluasiakkaita sekajätteen osalta on yhteensä 1326 kpl eli 40,6 % jäterekisterin asiakkaista. Kunnan aluekeräyspisteen sekajäteastian käyttäjiä taas on yhteensä 1319 kpl eli 40,4 %. Yhteensä jätehuollon piirissä on siis jäterekisteriin 2645 kiinteistöä eli 81,1 %. Rakennusrekisterin kiinteistömääriin verrattuna jätehuolto on järjestettynä vain 66,8 %:lla kiinteistöjä. Rakennusrekisteritiedoissa kiinteistöjen määrää lisää todennäköisesti sellaiset kiinteistöt, jotka eivät ole asumiseen soveltuvia. Jäterekisteristä taas todennäköisesti vähän puuttuu kiinteistöjä, joita siellä tulisi olla. Se, että jäterekisterin kiinteistöistä on todettavissa jätehuolto vain 81,1 %:lla selittyy osittain kiinteistöillä, joilla on joko kimppa-astia lähikiinteistön kesken tai että vapaa-ajankiinteistö käyttää vakituisen asuinkiinteistön jäteastiaa. Arviolta vain pieni osa näistä voi kiinteistöjä, jotka ovat ns. vapaa-matkustajia.

Pihtipudas

Pihtiputaalla on myös omien astioiden lisäksi kimppa-astioita. Yhteisastian käyttöoikeus on myönnetty vapaa-ajankiinteistölle, jos kiinteistöjen väliin ei jää alueellista sekajätteen keräyspistettä. Pihtiputaalla lähikiinteistöjen väliset kimpat eivät ole yleisiä, niitä on tiedossa vain noin kymmenen kappaletta. Toimivat kimppa-astiat ovat hyvä ratkaisu jätehuollon järjestämiseksi varsinkin alueilla, joissa teiden kantavuudet ovat heikot.

Toimitettujen kuljetustietojen perusteella ainakin 959 kiinteistöllä on sekajätteen keräys, joka on 39,3 % jäterekisterissä olevista kiinteistöistä. Vakituksia aluekeräyspisteen sekajäteastian käyttäjiä on 393 ja vapaa-ajankiinteistöjä 1095, mikä on 61 % jäterekisterin kiinteistöistä. Yhteensä jätehuolto olisi siis järjestettynä 100,2 % kiinteistöjä. Tämä tarkoittaa, että jätehuollon tyhjennyspalvelu on järjestettynä useammalla kiinteistöillä kuin mitä jäteviranomaisen rekisterissä on kiinteistöjä eli rekisteristä puuttuu kiinteistöjä verrattuna kuljetuspalvelun järjestäneisiin kiinteistöihin. Rakennusrekisteritietojen mukaan vakituksia ja vapaa-ajankiinteistöjä on yhteensä 3068 kpl, johon verrattuna jätehuolto on järjestetty joko omalla astialla tai aluekeräyspisteen käyttöoikeutena 79,8 %:lla kiinteistöistä. Pihtiputaan kunnasta toimitettiin noin 200 kiinteistön lista, joiden jätehuollosta ei ole selvyyttä ja nämä kiinteistöt kartoitetaan mahdollisimman pian ja omistajilta/haltijoilta tiedustellaan niiden tilaa ja käyttöä. Yhteensä rakennusrekisterissä verrattuna jäterekisteriin on 673 asuinrakennusta, joilla ei jätehuoltoa ole järjestetty. Näistä osa on kiinteistöjä, jotka eivät nykykunnossaan sovi asumiseen. Osa saattaa olla ns. vapaamatkustajia tms. Pihtiputaalla kaiken kaikkiaan jätehuoltoon liittymisaste on hyvä.

Viitasaari

Viitasaarella on kimppa-astia mahdollista saada samoin perustein kuin Pihtiputaalla. Viitasaarella lähikiinteistöjen väliset kimpat eivät ole yleisiä, niitä on tiedossa vain noin 30 kpl.

Toimitettujen kuljetustietojen perusteella ainakin 1134 kiinteistöllä on sekajätteen keräys, mikä on noin 26,4 % jäterekisterin kiinteistöistä. Vakituksia aluekeräyspisteen sekajäteastian käyttäjiä on 834 ja vapaa-ajankiinteistöjä 2190, mikä on yhteensä noin 70,4 % jäterekisterin kiinteistöistä. Yhteensä jätehuolto on siis järjestetty 4158 kiinteistöllä eli 96,9 % verrattuna jäterekisterissä oleviin kiinteistöihin. Rakennusrekisteritietojen mukaan vakituksia ja vapaa-ajankiinteistöjä on yhteensä 4980 kpl, mistä jätehuolto on järjestetty 83,5 %:lla kaikista kiinteistöistä. Viitasaarella oli vuoden 2021 alussa noin 800 epäselvää kiinteistöä, joiden jätehuollosta ei ollut tietoa. Näitä on selvitetty ja enää noin 200 on selvittämättä. Nämä loput selvitetään vuoden 2022 kuussa. Näiden jo tehtyjen selvitysten kautta on saatu tarkennettua asiakasrekisteriä ja kiinteistöt, jotka on voitu vapauttaa jätehuollon maksuista, ovat tässä kohtaa tulleet melko hyvin kartoitetuiksi. Nämä vertailut osoittavat, että Viitasaaren osalta on melko hyvin tiedossa. Kiinteistöittaiset jätehuoltopalvelut ja liittymisaste vaikuttaa olevan hyvä.

3.2.2 Vaikutukset alueelliseen kehittämiseen

Jätehuollon kokonaisuus koostuu jätteen keräyksestä, kuljetuksesta ja käsittelystä. Kuljetusjärjestelmän vaikutus alueelliseen kehittämiseen riippuu siitä, toimiiko alueella kunnallinen monen kunnan yhteinen jäteyhtiö, jolle on siirretty jätteenkäsittelypalvelut vai kilpailuttaako kunta itse jätteenkuljetuksen ja käsittelyn.

Kunnallisen jäteyhtiön Sammakkokangas Oy:n ja kuntien yhteisen jätelautakunnan myötä pohjoisen Keski-Suomen jätehuollon kehittäminen on helpompaa ja tehokkaampaa. Yhteneväinen kuljetusjärjestelmä muiden Sammakkokangas Oy:n täydenpalvelun osakaskuntien kanssa tukee jätehuollon alueellista kehittämistä.

Jätelainmuutoksella siirrettiin biojätteiden kuljettaminen kunnan vastuulle Hankasalmella, Pihtiputaalla ja Viitasaarella. Näissä kunnissa siirrytään kunnan järjestämään kuljetukseen 19.7.2023 alkaen kaikilla kiinteistöillä, jotka eivät ole ilmoittaneet biojätteen kompostoinnista tai Pihtiputaalla ja Viitasaarella vaihtoehtoisesti alueellisen biojäteastian käytöstä. Myös kunnan palvelutoiminnan biojätteet siirtyvät kunnan järjestämään kuljetukseen. Kuljetukset kilpailutetaan Sammakkokangas Oy:n toimesta. Biojätteen erilliskeräykseen voi liittyä kaikkien 12 kunnan alueella jätehuoltomääräysten mukaisesti.

Myös pakkausjätteiden eli kartongin, lasin, metallin ja muovin kerääminen ja kuljettaminen aloitetaan jätelain mukaisesti 1.7.2023 alkaen kunnan järjestämä kuljetuksena. Jätehuoltomääräyksiin määritellään mahdolliset poikkeamiset pakkausjätteiden keräämisestä, muutoin keräys tapahtuu jätelain mukaisesti. Pakkausjätteiden kuljetukset kilpailutetaan Sammakkokangas Oy:n toimesta. Käsittelymenetelmien ja jätteiden käsittelykapasiteettien hoitaminen ja kehittäminen on helpompaa, kun tiedetään, mistä ja miten asukkaiden jätteet saapuvat käsittelyyn. Keräystavat, kuljetus ja käsittely voidaan sovittaa paremmin yhteen kuljetusjärjestelmän yhtenäistämällä yli kuntarajojen.

Nykyisessä järjestelmässä kuntalainen voi vaikuttaa palvelun laatuun joko reklamoimalla tai kilpailuttamalla palvelun. Tällöin reklamointi annetaan suoraan jätteenkuljetusyritykselle, eivätkä reklamaatiot välity jätehuoltoviranomaisen tietoon. Kunnan kilpailuttamassa kuljetusjärjestelmässä reklamaatiot kirjataan ja hoidetaan jäteyhtiössä. Reklamaatiotiedot toimivat jätehuollon toiminnan kehittämisen työkaluna ja kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa ne ovat helposti käytettävissä.

Laajuudeltaan ja laadultaan vähintään nykyisten kiinteistökohtaisten jätehuoltopalvelujen turvaaminen haja-asutusalueille yhtä aikaa aluekeräyspisteiden kanssa edellyttää, että näillä alueilla on kunnan järjestämä jätteenkuljetus. Keräyksen suunnittelu aluekohtaisesti voidaan suunnitella tehokkaasti kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa. Kun kunnan kuljetuksen piirissä on sekajäte pois lukien kaikki muut jätelajit, aiheuttaa tämä lisäkustannuksia kokonaisuutenaan jätehuollon järjestämisessä.

Hankasalmi

Hankasalmella sekajätteen merkitys on biojätteen keräyksen kannalta huomattava. Kun kunta alkaa kerätä pelkää biojätettä, aiheuttaa se kustannuksia huomattavasti ja sen keräyksen suunnittelussa tulee pohtia tarkkaan, miten siitä saisi mahdollisimman kustannustehokasta. Kaksilokeroautoissa, kun voidaan kerätä kahta jätettä yhtä aikaa, on tyypillisesti sekajäte ollut biojätteen kanssa kerättävä. Tästä siis aiheutuun logistisia ongelmia todennäköisesti sekä sekajätteen kuljetukseen että biojätteen kuljetukseen. Vaikutus on suora myös kustannuksiin.

Pihtipudas ja Viitasaari

Asiakkaiden on helpompi toimia ns. yhden luukun periaatteen mukaisesti. On huomattu, että erityisesti Pihtiputaalla ja Viitasaarella, kun on ollut käytössä ensin ns. kahden viranomaisen malli ja nyt sekamalli, jossa viranomaistehtävä on jakamaton ja palvelutehtävä jaettu, aiheuttaa tämä paljon sekaannusta asiakkaiden ja muidenkin toimijoiden keskuudessa. Lisäksi tästä aiheutuu se että viranomainen on ”joutunut” laajentamaan toimintaympäristöönsä myös tehtäviin, jotka normaalisti olisi hoitanut jäteyhtiö. Kahden viranomaisen malli tarkoittaa, että osan viranomaistehtävistä on hoitanut 31.1.2021 saakka Viitasaaren tekninen toimi ja osan Sydän-Suomen jätelautakunta. Palvelutehtävät ovat olleet kuntien teknisellä toimella pois lukien jätteen loppusijoitus ja polttolaitosyhteistyö. Vuonna 2021 Sammakkokangas on asiakasrekisterin siirtyessä Sydän-Suomen jätelautakunnalle toteuttanut jätelaskutuksen Viitasaaren teknisen toimen puolesta. Tästä he ovat laatineet sopimuksen. Biojätteen osalta vaikutus on samankaltainen kuin Hankasalmella. Kokonaisuuden kannalta siis kaikkien jakeiden kerääminen saman tahon toimesta, tulee alueellista kehittämistä parhaiten sekä kuljetusten sekä asiakkaiden palvelun yksinkertaistamisen että suunnitelmallisuuden näkökannasta.

3.2.3 Vaikutukset ympäristöön

Jätteenkuljetuksen aiheuttamat vaikutukset ympäristöön ovat lähinnä liikenteen aiheuttamaa: raskas liikenne, melu, pakokaasut sekä liikenneturvallisuus. Alueilla, joissa toimii useampi kuljetusyritys, voi useampi jäteauto tyhjentää eri päivinä eri asiakkaiden astioita. Päällekkäinen eri yrittäjien ja jäteyhtiön ajaminen samoilla kaduilla ja teillä ei ole ympäristön, liikenneturvallisuuden tai asukkaiden viihtyisyyden kannalta järkevää, eikä siten täytä jätelain vaatimusta ympäristöä säästävistä järjestelmistä.

Kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa tyhjennysreittien optimointi tehdään jokaisen alueella toimivan jätehuoltoyrityksen asiakasjoukon perusteella. Vaikka reittien optimointi on nykypäivää ja sellaisenaan tehokasta, sekä jäteyhtiön, että kuljetusyrityksen/yritysten päällekkäisyys heikentää optimoinnin tehoa. Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa reittioptimoinnit tehdään kuljetusalueen koko asiakasjoukon kesken, ilman päällekkäisyyttä.

Motivan teettämän suuntaa-antavan laskeman mukaan polttoainetta kuluu keskitetysti kilpailutetussa kuljetusjärjestelmässä noin 14 % vähemmän kuin kiinteistön haltijan järjestämässä. Ramboll Oy:n tekemässä jätteenkuljetusjärjestelmävertailussa puolestaan todettiin, että ajettujen kilometrien määrä vähenee siirryttäessä kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen. Tässä tutkimuksessa on se ero nykytilaan, että nyt on huomioitava se että bio- ja pakkausjätteiden kuljetukset siirtyvät jätelaille kuntien kuljetettavaksi. Kun sekajäte ajetaan kiinteistön haltijan järjestämässä kuljetuksessa eri reitillä ja mahdollisesti usean eri kuljettajan toimesta, aiheuttaa se väistämättä lisäpäästöjä suhteessa siihen, että se ajettaisiin yhdessä biojätteen kanssa. Arvioitaessa jätteenkuljetusten vaikutuksia ympäristöön voidaan näiden tutkimusten perusteella todeta kunnan järjestämän jätteenkuljetuksen olevan ekologisesti kestävämpi vaihtoehto.

Kiinteistönhaltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa jäteautojen hiilidioksidipäästöjen määrä on järjestelmästä johtuen suurempi kuin kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa niillä alueilla, joissa toimii enemmän kuin yksi kuljetusyritys. Liikenne- ja viestintäministeriön valtakunnallisen jätelogistiikkaselvityksen mukaan suurimpina esteinä energiatehokkuuden parantamiselle jätteenkuljetuksissa nähtiin kuljetuskaluston ikä, koko ja hidas uusiutuminen, pitkät välimatkat ja kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus. Tutkimuksen mukaan kunnan järjestämä jätteenkuljetus on energia- ja kustannustehokkaampi kuin kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus. Kunnan järjestämän kuljetuksen kilpailutuksessa myös autojen Euro-päästöluokitus on mahdollista laittaa laatupistekriteeriksi.

3.3 Päätöksen vaikutukset arvioidaan kokonaisuutena myönteisiksi ottaen erityisesti huomioon vaikutukset kotitalouksien asemaan sekä yritysten ja viranomaisten toimintaan

3.3.1 Vaikutukset kotitalouksien asemaan

Jätehuollon järjestäminen on kiinteistön velvollisuus, joka pohjautuu kuitenkin kiinteistön halukkuuteen tehdä sopimus jätteenkuljetusyrityksen kanssa. Kiinteistönhaltijan on oltava jätehuollon järjestämisessä itse aloitteellinen, tehtävä tarvittavat kuljetussopimukset kuljettajien kanssa ja myös varmistettava, että palveluntarjoaja on ELY-keskukseen asianmukaisesti rekisteröitynyt ammattimainen jätteenkuljetusyritys. Kuntalaiset voivat joutua eriarvoiseen asemaan riippuen siitä, kuinka hyvin he osaavat ja kykenevät todellisuudessa hyödyntämään oikeuttaan ja alueen kilpailutusolosuhteita.

Kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa kiinteistöjen seka- ja biojätteiden tyhjennysmaksut ovat usein korkeammat kuin kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa. On kuitenkin alueita, joilla kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen hinnoittelu on alhaisempi. Hinnoista saatiin jonkin verran tietoa, joten jonkinlaista vertailua pystytään tekemään.

Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa kiinteistön haltija asioi jätehuoltojärjestelyjä koskevissa asioissa suoraan kunnallisen jäteyhtiön asiakaspalvelun kanssa, pois lukien viranomaispäätöksen vaatimat asiat. Nykyisessä järjestelmässä riippuen jätehuoltoa koskevasta asiasta kiinteistön haltija ottaa yhteyttä joko kuljetusyrittäjään, jätehuoltoviranomaiseen tai kunnalliseen jäteyhtiöön Hankasalmissa ja vastaavasti Viitasaaren tekniseen toimeen Pihtiputaalla ja Viitasaarella. Vastuiden jakaminen usean tahon kesken aiheuttaa sekaannusta asiakkaan näkökulmasta. Tässä runsaalla tiedottamisella on huomattu käytännön kokemuksesta olevan positiivinen merkitys ja sekaannusten määrä on vähäisempi.

Hankasalmi

Nykyisessä kuljetusjärjestelmässä kotitaloudella on mahdollisuus kilpailuttaa jäteastian tyhjennystä, mutta tämän kattavuudesta ei ole varmuutta. Yksi yrittäjä toimii koko kunnan alueella ja toisen toimialueesta ei ole varmaa tietoa, koska kyselyyn ei saatu vastausta. Toimijoita on kaksi. Palvelun saatavuus tulisi olla varmistettu, jotta järjestelmä voidaan todeta toimivaksi. Hinnoittelusta tiedetään, että yrittäjä on ilmoittanut vyöhykkeellisen hinnoittelun. Hinnoissa on suuri vaihtelu ja haja-asutusalueen hinnat ovat 34–46 % kalliimmat kuin taajamassa. Nämä hinnat ovat myös korkeammat kuin kunnan järjestämän kuljetuksen alueella.

Pihtipudas

Pihtiputaalla ei kotitaloudella ole mahdollisuutta kilpailuttaa aidosti kuljetustaan, koska toimijoita kunnassa on vain yksi. Hinnoittelusta tiedetään, että se noudattaa vyöhykkeellisyttä ja kiinteistön sijainnilla on vaikutusta hintaan.

Viitasaari

Viitasaarella osassa kuntaa on kaksi yrittäjää ja tässä syntyy kilpailuasetelma. Osassa kuntaa, ei ole kuin yksi toimija, joten näillä alueilla ei ole kilpailua. Keskustan ja keskustaaajan läheisyydessä kilpailua on ja siellä tämä vaikuttaa varmasti hintaan alentavasti. Haja-asutusalueella kilpailua ei ole, joten kuntalaisen mahdollisuus kilpailuttamiseen ei toteudu. Toisella yrittäjällä on tasatakoitus ja toisella vyöhykkeellinen taksoitus, johon vaikuttaa kiinteistön sijainti sekä mahdollinen kilpailuasetelma.

3.3.2 Vaikutukset yritysten asemaan

Päätöksen vaikutukset kunnassa toimiville jätteenkuljetusyrityksille riippuu siitä, toimiiko yritys valtakunnallisesti vai paikallisesti ja millaisia muita palveluita yritys tarjoaa. *Hankasalmella* toinen yrittäjä toimii myös muissa kunnissa ja itse asiassa pääasiallinen toiminta-alue on muualla. Yksi yrittäjä toimii ilmeisesti vain Hankasalmen alueella. Jätelain muututtua 19.7.2021 lukien, siirtyy kunnan vastuulle siirtymäajoin sekä biojätteen keräys että tuottajien lukuun toteutettava pakkausjätteiden keräys. Sekajätteet siis voidaan kunnan päätöksellä siirtää myös kunnalle. Yksityisille yrittäjille on jäänyt vain mahdollisesti asumisessa syntyvät sekajätteet sekä sako- ja umpikaivolietteet (joista tarvittaessa tehtävä erillinen päätös) ja elinkeinoelämän jätteet. Tämä lakimuutos siis lisää kiinteistön haltijan kuljetuksen alueilla kunnan vastuulla olevien tyhjennettävien jäteasteoiden määrää.

Mikäli koko seutukunnalla olisi kunnan järjestämä kuljetus, kilpailutettavia alueita tulisi noin kahden vuoden välein tarjolle. Jäteyhtiö pyrkii noin viiden vuoden urakasopimukseen, jolloin kalustoinvestoinnit ovat yrityksille taloudellisesti mahdollisimman riskittömiä. Näin pienilläkin yrityksillä on mahdollisuus laajentaa toimintaansa myös uusille alueille ja siten kasvattaa liiketoimintaansa. Tästä on hyvä esimerkki Sammakkokangas Oy:n toimialueelta, kun tällä hetkellä järjestetyistä urakoista vain yhdessä on valtakunnallinen suuri yritys. Yksi on pieni yhden miehen yritys ja kaksi muuta pk-yrityksiä, joissa useita työntekijöitä. Jätelain mukaan sekä kunnan että kuntien omistaman yhtiön palveluhankinnoissa on noudatettava julkisista hankinnoista annettua lakia, jossa säädetään muun ohella kilpailuolosuhteiden hyödyntämisestä, tarjouskilpailuun osallistuvien syrjimättömästä kohtelusta ja hankintojen riittävästä avoimuudesta. Kuljetusyrittäjien tasapuoliset mahdollisuudet osallistua kunnan jätteenkuljetuspalveluiden tuottamiseen varmistetaan jätelain säännöksillä (36 ja 43 §) (KHO 2016:20). Jätelaissa on määritelty aiemmasta poiketen, että kunnan on kiinteistöittäisten jätteenkuljetuspalvelujen hankintoja suunnitellessaan tehtävä markkinakartoitus. Tarjouspyynnössä jätteenkuljetuspalvelujen kesto on määriteltävä sekä hankinnat ajoitettava siten, että kaiken kokoisilla yrityksillä on mahdollisuudet osallistua tarjouskilpailuihin. Kuljetushankinnat on kilpailutettava osiin jaettuina siten, että useampi kuin yksi yritys voidaan valita palvelun tuottajaksi.

Keskitetystä kilpailuttamisesta johtuvien yritysvaikutusten merkitys korostaa kuntien vastuuta jätekuljetusmarkkinoiden suunnittelijana. Kiinteistönhaltijan järjestämä jätteenkuljetus vahvistaa markkinoilla jo olevia kuljetusyrityksiä ja harvoin antaa mahdollisuuden uusien yritysten tulon alueelle. Kuljetusjärjestelmän muutos yritysten työllistämisedellytyksiin ovat pieniä, sillä jätehuoltopalvelujen volyyymi ei muuttuisi, mutta muutoksia voisi tapahtua yritysten välillä. Pienet, paikalliset kuljetusyritykset voivat myös yrityskauppojen myötä päätyä osaksi suurempia yrityksiä, kuten Keski-Suomen alueella on tapahtunut.

3.3.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Jätehuoltoviranomaisen tehtävänä on seurata kiinteistöjen jätehuoltojärjestelyiden asianmukaisuutta molemmissa kuljetusjärjestelmissä. Kiinteistön haltijan järjestämässä kuljetuksessa seuranta on jälkikäteistä ja vaatii useimmiten kuljetustiedostojen muokkaamista käsin, jotta ne saadaan syötettyä viranomaisen omaan

rekisteriin seurannan toteuttamista varten. Tällainen toiminta lisää viranomaisen työmäärää. Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa jätteenkuljetuksen seuranta on helpompaa ja ajantasaisempaa jätteenkuljetusrekisteriin reaaliaikaisesti päivittyvien tyhjennystietojen ansiosta. Kunnan järjestämässä kuljetuksessa kiinteistöjen kuuluminen jätehuoltojärjestelmään ja jätteen päätyminen viranomaisen osoittamaan paikkaan voidaan varmistaa tehokkaammin kuin kiinteistön haltijan järjestämässä kuljetuksessa.

Kuntien ympäristönsuojeluviranomaiset toimivat yhdessä ELY-keskuksen kanssa jätehuollon valvontaviranomaisena. *Hankasalmella* valituksia kiinteistöjen epäasianmukaisesta jätteenkäsittelystä on tullut harvakseltaan ja ne ovat olleet jätteiden polttamistapauksia tai epäilyjä on käsitelty, kuitenkin harvenemassa määrin. Asuinkiinteistöille on jo tarjolla niin hyviä jätehuoltopalveluita eri jätteille, että ympäristöongelmia tulee harvoin esille. Rottaongelmia esiintyy ajoittain, mutta niiden taustalla ei yleensä ole sekajätehuolto vaan lintujen ruokinta. Aluekeräyspisteillä on jonkun verran ongelmia ja pisteisiin tuodaan muuta kuin tavanomaista asumisessa syntynyttä sekajätettä (kuten rakennusjätettä, sähkölaitteita ja muuta isokokoista jätettä), ja todennäköisesti jotkut jätteenkuljetusyritysten asiakkaat kuljettavat osan jätteistään aluekeräyspisteisiin. Ongelma on ehkä pahentunut vuosien mittaan, kun pisteiden sijainnit ovat tulleet tutuiksi. *Pihtiputaan ja Viitasaaren* ympäristöviranomainen ei vastannut kyselyyn, joten vastaukset ovat teknisen toimen antamia. Myös Pihtiputaalla ja Viitasaarella on aluekeräyspisteiden väärinkäyttöä, ja niihin kertyy jonkin verran sinne kuulumatonta jätettä (nesteitä, ser, jne.). Myös näissä kunnissa on tiedossa jätteenpolttotapauksia vähän ja teknisen toimen mukaan lähivuosina vain yksi tapaus. Järjestelmämuutoksen vaikutus ympäristöviranomaisen työmäärään arvioidaan pieneksi, koska näissä kunnissa jätehuoltoon liittymisaste on hyvä ja niissä on ollut turvana kattava alueellinen keräysverkosto, johon on helppo jättää jätteitä sijoittaa luvatta.

4 YHTEENVETO

Jätelain 37 §:n mukaan jätehuoltoviranomainen voi päättää, että kiinteistöittäinen jätteenkuljetus järjestetään kunnassa tai sen osassa siten, että kiinteistön haltija sopii siitä jätteenkuljetusyrityksen kanssa. Kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen voi ottaa käyttöön vain, jos kaikki jätelain 37.1 §:ssä säädetyt edellytykset täyttyvät. Jätehuoltoviranomaisen on kuljetusjärjestelmäpäätöksen tehtyään säännöllisesti seurattava ja valvottava jätelain mukaisten edellytysten täyttymistä ja tarvittaessa muutettava päätöstä, jos lain mukaiset edellytykset eivät täyty.

Jätehuoltoviranomaisen on huolehdittava, että kaikilla sen vastuulle kuuluvilla kiinteistöillä on käytössä kiinteistöittäinen jätteenkuljetus. Kaikkien asuinkiinteistöjen myös vapaa-ajan kiinteistöjen, tulee kuulua kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen jätehuoltomääräysten mukaisesti. Kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus edellyttää kuitenkin kiinteistöiltä omaa halukkuutta kilpailuttaa ja sopia jätteenkuljetuksista yrittäjän kanssa. Jätehuoltojärjestelmän ulkopuolelle jäävät kiinteistöt heikentävät jätehuollon yleistä toimivuutta, voivat johtaa jätteiden epäasianmukaiseen käsittelyyn ja myös asettavat kuntalaiset eriarvoiseen asemaan.

Kuntien omistama jäteyhtiö on perustettu hoitamaan kunnille kuuluvat jätehuollon palvelutehtävät ja yhtiön keskeisimmäksi tehtäväksi on annettu myös jätehuollon kehittäminen. Jätehuollon kokonaisuus koostuu jätteen keräyksestä, kuljetuksesta ja käsittelystä. Malli, jossa kuntien omistama yhtiö vastaa yhdyskuntajätehuollon järjestämisestä, on eri tutkimuksissa todettu tehokkaimmaksi, tasapuolisimmaksi, edullisimmaksi ja ympäristön kannalta järkevimmäksi tavaksi hoitaa jätehuolto, myös kuljetukset. Kunnan järjestämän jätteenkuljetuksen kilpailutuksessa on noudatettava julkisista hankinnoista annettua lakia, jossa säädetään muun ohella kilpailuolosuhteiden hyödyntämisestä, tarjouskilpailuun osallistuvien syrjimättömästä kohtelusta ja hankintojen riittävästä avoimuudesta. Viitasaaren ja Pihtiputaan osalta tämä ei tällä hetkellä toteudu, sillä lähes kaikkien palvelutehtävien järjestäminen on edelleen luovuttamatta yhteiselle yhtiölle. Tämä vaikuttaa jätehuollon yhdenmukaiseen kehittämiseen koko toimialueella. Yhteistyötä tehdään näiden kuntien ja jäteyhtiön kesken mahdollisuuksien mukaan, mutta vastuu palveluiden järjestämisestä on Viitasaaren teknisellä lautakunnalla jäteyhtiön sijaan.

Kuljetusjärjestelmäpäätöksen vaikutukset yritysten toimintaan riippuvat siitä toimiiko yritys valtakunnallisesti vai paikallisesti, ja toimiiko yritys jo alueella vai onko se pyrkimässä alueelle uutena yrittäjänä.

Kuljetusjärjestelmäselvityksen perusteella jätelain edellytykset kiinteistön haltijan järjestämälle jätteenkuljetukselle eivät täyty. Jos jätehuoltoviranomainen tekee päätöksen siirtymisestä kiinteistön haltijan järjestämästä jätteenkuljetuksesta kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen, päätöksessä on määrättävä kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen lakkaamisesta riittävällä siirtymäajalla. Siirtymäajan on otettava huomioon alueen jätteenkuljetusyrittäjien mahdollisuudet sopeuttaa toimintansa muutokseen. Jätelain mukaan siirtymäajan tulee olla vähintään kolme vuotta ja vain perustellusta syystä voidaan siirtymäaika päättää tätä lyhyemmäksi.

Hankasalmi

Hankasalmen kunnassa on käytössä kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus, jota jäteyhtiö täydentää alueellisilla keräyspisteillä. Näillä pisteillä kerätään joko sekajätteitä, hyötyjätteitä tai molempia.

Hankasalmella toimii kaksi kuljetusyritystä, joista toisella on valtaosa asiakaskunnasta. Selvityksen perusteella ei pystytä täysin varmistumaan siitä, että kuljetuspalveluita olisi saatavissa kattavasti ja tasapuolisesti koko

kunnan alueella. Palvelun kohtuullisuus ja syrjimättömyys ei selvityksen mukaan toteudu, koska hinnoittelussa on todella suurta vaihtelua saman kunnan sisällä, eikä kilpailuasetelmaa voida varmistaa koko kunnan alueella. Vyöhykkeellinen hinnoitteluperuste ei tue asiakkaiden tasa-arvoista kohtelua.

Jätehuollon liittymisaste on Hankasalmella tyydyttävä ja oletettavasti osa näistä liittymättömistä on todellisuudessa jätekipassa, mutta näiden kartoittamiseen ei tässä yhteydessä ollut mahdollisuutta. Jätehuoltoviranomaisen näkökulmasta jätehuollon seuranta on helpompaa ja ajantasaisempaa kunnallisessa järjestelmässä, kun viranomainen pystyy hoitamaan tehtäviään ja puuttumaan mahdollisesti ilmeneviin epäkohtiin yksinkertaisemmin ja nopeammin.

Pihtipudas

Pihtiputaan kunnassa on käytössä kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus, jota kunta täydentää alueellisisilla keräyspisteillä. Näillä pisteillä kerätään joko sekajätteitä, hyötyjätteitä tai molempia.

Pihtiputaalla toimii vain yksi kuljetusyritys, joten kiinteistöt eivät pysty kilpailuttamaan kuljetustaan ja vertaamaan yritysten tarjoamaa palvelua ja hintoja, ei järjestely täytä jätelain vaatimusta kuljetuspalveluiden tarjonnan kattavuudesta ja tasapuolisuudesta. Hintojen kohtuullisuudesta ja syrjimättömydestäkään ei voida varmistua, eikä vyöhykkeellinen hinnoitteluperuste tue asiakkaiden tasa-arvoista kohtelua. Nykyinen järjestelmä ei myöskään edistä jätehuollon yleistä toimivuutta tai alueellista kehittämistä perustuessa yksityisten yritysten toimintaan.

Alueella nyt toimivalla kuljetusyrityksillä on kunnan vastuulla olevan jätteen tyhjennyspalvelun lisäksi myös muuta toimintaa, muun muassa elinkeinoelämässä syntyvien jätteiden jätehuolto sekä sako- ja umpikaivolietteiden tyhjennystä.

Liittymisaste on Pihtiputaalla hyvä. Jätehuolto on järjestetty selvityksen mukaan jopa useammalla kiinteistöllä kuin mitä jäteviranomaisen rekisterissä on kiinteistöjä. Tietoja vertaamalla voidaan selvittää nämä kiinteistöt ja lisätä ne jäteviranomaisen rekisteriin.

Viitasaari

Myös Viitasaaren kaupungissa on käytössä kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus, jota kunta täydentää alueellisilla keräyspisteillä. Näillä pisteillä kerätään joko sekajätteitä, hyötyjätteitä tai molempia.

Viitasaarella toimii kaksi kuljetusyritystä, joista toinen vain keskustan ja keskustajaman läheisyydessä, joten kiinteistöt eivät pysty kilpailuttamaan koko kunnassa kuljetustaan ja vertaamaan yritysten tarjoamaa palvelua ja hintoja. Viitasaarella ei järjestely täytä jätelain vaatimusta kuljetuspalveluiden tarjonnan kattavuudesta ja tasapuolisuudesta. Hintojen kohtuullisuudesta ja syrjimättömydestäkään ei voida varmistua, eikä vyöhykkeellinen hinnoitteluperuste tue asiakkaiden tasa-arvoista kohtelua. Nykyinen järjestelmä ei myöskään edistä jätehuollon yleistä toimivuutta tai alueellista kehittämistä perustuessa yksityisten yritysten toimintaan.

Alueella nyt toimivilla kuljetusyrityksillä on kunnan vastuulla olevan jätteen tyhjennyspalvelun lisäksi myös muuta toimintaa, muun muassa elinkeinoelämässä syntyvien jätteiden jätehuolto ja sako- ja umpikaivolietteiden tyhjennystä.

Myös Viitasaarella jätehuoltoon liittymisaste on hyvä. Työtä rekisterin ajantasaistamiseksi on tehty, mutta edelleen kaikkia rekisteriin kuuluvia kiinteistöjä ei ole ehditty kartoittaa.

LÄHTEET

Jätelaki 17.6.2011/646

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110646>

Korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätös 2016:19

<http://www.kho.fi/fi/index/paatoksia/vuosikirjapaatokset/vuosikirjapaatos/1455629408393.html>

Korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätös 2016:20

<http://www.kho.fi/fi/index/paatoksia/vuosikirjapaatokset/vuosikirjapaatos/1455712290153.html>

Ympäristöhallinnon ohjeita 5/2015, Jätelakiopas

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/158367/OH_5_2015.pdf?sequence=1

Järjestetyn jätteenkuljetuksen vaihtoehtojen vertailu, Ramboll Finland Oy

http://vanha.jly.fi/oulun_jatehuolto_loppuraportti.pdf

Tilastokeskus: Hankasalmi, Pihtipudas ja Viitasaari, luettu 4.11.2021 ja 17.2.2022

Hankasalmen kunnan rakennusrekisteritiedot 23.11.2021

Hankasalmi, Liikenneyhteydet ja kylät, Wikipedia 4.11.2021

Pihtiputaan ja Viitasaaren rakennusrekisteritiedot 5.11.2021

Pihtipudas, Liikenneyhteydet ja kylät, Wikipedia 4.11.2021

Viitasaari, Liikenneyhteydet ja kylät, Wikipedia 17.2.2022

Jätehuoltomääräysten laatiminen, Opas kunnallisten jätehuoltomääräysten valmistelijoille ja päättäjille (Kuntaliitto, 2014)

Valtion taloudellinen tutkimuskeskuksen arvio kunnan järjestämisvastuulle kuuluvan jätteenkuljetuksen eri sopimusmallien yritysvaikutuksia, VATT 1/2010

Valtakunnallisen jätelogistiikkaselvitys – Jätelogistiikan nykytilan ja toimintaympäristön selvitys (Liikenne- ja viestintäministeriö, julkaisu 18/2012)